

**РОЛЬ УПОВНОВАЖЕНИХ ПІДРОЗДІЛІВ (УПОВНОВАЖЕНИХ ОСІБ)
З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ ТА ВИЯВЛЕННЯ КОРУПЦІЇ У РОЗРОБЦІ
ТА ВПРОВАДЖЕННІ ПРАВИЛ ЕТИЧНОЇ ТА ДОБРОЧЕСНОЇ ПОВЕДІНКИ**

**THE ROLE OF AUTHORIZED UNITS (AUTHORIZED PERSONS)
IN MATTERS OF PREVENTION AND DETECTION OF CORRUPTION
IN THE DEVELOPMENT AND IMPLEMENTATION OF RULES
OF ETHICAL AND VIRTUOUS BEHAVIOR**

**Вандін С.В., к.ю.н.,
докторант**

Національна академія внутрішніх справ

Стаття присвячена дослідженню нормативно-правового регулювання правил етичної та доброчесної поведінки, які, відповідно до міжнародно-правових стандартів щодо протидії корупції, у певній мірі знайшли своє відображення у національному антикорупційному законодавстві з метою покращення морально-етичного клімату у публічній службі. З метою реалізації взятих Україною міжнародних зобов'язань щодо запобігання та протидії корупції Верховною Радою України розроблено за участю громадськості та сприяння міжнародних громадських організацій пакет антикорупційних законів та інших нормативно-правових актів. Вказується, що на виконання статей 37 та 38 Закону України «Про запобігання корупції» Національним агентством України з питань державної служби, державними органами, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування були ухвалені правила етичної поведінки, кодекси етичної поведінки, кодекси доброчесної поведінки, кодекси професійної етики та поведінки, правила етичної та доброчесної поведінки, які, насамперед, становлять важливий напрям правової політики держави у сфері публічної служби. Акцентовується увага, що у більшості прийнятих правил етичної поведінки містять етичні норми – публічно проголошені правила і стандарти поведінки, які стосуються дотримання дисципліни, зовнішнього вигляду, спілкування з колегами, і при цьому практично залишилися осторонь у них інші вимоги антикорупційного законодавства. Автором пропонується доповнення до статей 37 та 38 Закону України «Про запобігання корупції» в частині запровадження категорії «доброчесність», яка повинна вживатися в якості одного із принципів проходження державної служби, як спрямованість дій державного службовця на захист публічних інтересів та відмова державного службовця від превалювання приватного інтересу під час здійснення наданих йому повноважень. Запропоновано назву розділу VI «Правила етичної поведінки» Закону України «Про запобігання корупції» замінити на «Правила етичної та доброчесної поведінки» та здійснити аналогічні зміни у тексті статей 37 та 38 цього закону.

Визначено напрями діяльності уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції у здійсненні заходів, спрямовані на запровадження правил етичної та доброчесної поведінки зокрема: 1) проведення аналізу правил етичної та доброчесної поведінки, які поширюються або повинні поширюватися на осіб в залежності від категорії займаної посади, і за відсутності таких правил або їх поширення не на всі категорії працюючих осіб (які проходять службу) – ініціювати та взяти активну участь у розробленні власних відповідних правил; 2) впровадження та забезпечення подальше виконання правил етичної та доброчесної поведінки. Підготовлено пропозиції до Типового положення про уповноважений підрозділ (уповноважену особу) з питань запобігання та виявлення корупції, затвердженого наказом Національним агентством з питань запобігання корупції від 27 травня 2021 року № 277/21, в частині віднесення до завдань уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції у здійсненні заходів, спрямовані на запровадження правил етичної та доброчесної поведінки.

Ключові слова: етика публічного службовця, доброчесність, антикорупційне законодавство, уповноважений підрозділ (уповноважена особа) з питань запобігання та виявлення корупції, запобігання корупції.

The article is devoted to the research of the normative-legal regulation of the rules of ethical and virtuous behavior, which in accordance with international legal standards for combating corruption were to a certain extent reflected in the national anti-corruption legislation with the aim of improving the moral and ethical climate in the public service. In order to implement Ukraine's international obligations to prevent and combat corruption, the Verkhovna Rada of Ukraine developed a package of anti-corruption laws and other regulatory acts with the participation of the public and the assistance of international public organizations. It is indicated that in order to implement Articles 37 and 38 of the Law of Ukraine «On Prevention of Corruption» the National Agency of Ukraine on Civil Service, state bodies, authorities of the Autonomous Republic of Crimea, local self-government bodies adopted rules of ethical behavior, codes of ethical behavior, codes of virtuous behavior, codes of professional ethics and conduct, rules of ethical and virtuous behavior, which, first of all, constitute an important direction of the state's legal policy in the field of public service. Attention is drawn to the fact that most of the adopted rules of ethical behavior contain ethical norms – publicly announced rules and standards of behavior that concern compliance with discipline, appearance, communication with colleagues, and at the same time, other requirements of anti-corruption legislation are practically left aside. The author proposes additions to Articles 37 and 38 of the Law of Ukraine «On the Prevention of Corruption» in terms of the introduction of the category «integrity», which should be used as one of the principles of public service, as the orientation of the civil servant's actions to protect public interests and the civil servant's refusal to prevail private interest during the exercise of the powers granted to him. It is proposed to replace the title of Chapter VI «Rules of Ethical Behavior» of the Law of Ukraine «On Prevention of Corruption» with «Rules of Ethical and Virtuous Behavior» and to make similar changes in the text of Articles 37 and 38 of this law.

The areas of activity of the authorized units (authorized persons) for the prevention and detection of corruption in the enactment of measures aimed at the implementation of the rules of ethical and virtuous behavior have been determined, in particular: 1) conducting an analysis of the rules of ethical and virtuous behavior that apply or should apply to individuals depending on the category the position held, and in the absence of such rules or their distribution to not all categories of working persons (who are in service) – to initiate and take an active part in the development of their own relevant rules; 2) implementation and ensuring of further execution of the rules of ethical and virtuous behavior. Proposals have been prepared for the Model Regulation on the authorized unit (authorized person) for the prevention and detection of corruption, approved by the order of the NACP dated May 27, 2021 No. 277/21, in terms of assigning tasks to authorized units (authorized persons) for the prevention and detection of corruption in implementation of measures aimed at introducing the rules of ethical and virtuous behavior.

Key words: ethics of a public servant, integrity, anti-corruption legislation, authorized unit (authorized person) on prevention and detection of corruption, prevention of corruption.

Постановка проблеми. Реформування національного антикорупційного законодавства та його адаптація до міжнародно-правових стандартів щодо протидії корупції обумовлюють впровадження загальноприйнятих норм, спрямованих на покращення морально-етичного клімату у публічній службі та встановлення відповідних етичних правил для публічних службовців. Вбачається, що нормативно-правове закріплення правил етичної поведінки публічних службовців сприятиме: по-перше, запобіганню вчиненню ними корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень; по-друге, забезпечить підвищення рівня службової дисципліни під час проходження служби в органах державної влади та органах місцевого самоврядування; по-третє, підвищити особисту відповідальність за виконання ними службових обов'язків [1, с. 55].

Однією з основних складників елементів реформування антикорупційного законодавства є не лише вдосконалення нормативно-правової бази, а й забезпечення її ефективного впровадження, де провідну роль повинні відігравати уповноважені підрозділи (уповноважені особи) з питань запобігання та виявлення корупції. Враховуючи, що проблематика дотримання публічними службовцями вимог антикорупційного законодавства є надзвичайно актуальною, з огляду на докорінні зміни, які відбуваються у всіх сферах суспільного життя і, насамперед, у сфері державно-службових відносин, вказане спонукає до здійснення дослідження з даного питання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичною основою проведення дослідження впровадження міжнародних та національних етичних стандартів поведінки публічних службовців становлять праці вітчизняних науковців, серед яких можна відмітити таких вчених, як А. Б. Войтенко, Ю. С. Даниленко, Н. С. Пугачов, І. П. Лопушинський, М. І. Рудакевич, О. В. Серих, А. С. Товмач, О. С. Устименко, В. П. Якобчук, Н. В. Янюк, І. І. Яремина та інших. У статті також використовувались норми міжнародних документів та національного антикорупційного законодавства.

Метою статті є дослідження встановлених норм поведінки для публічних службовців, їх відповідність сучасним вимогам антикорупційного законодавства та визначення ролі уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції у розробці та подальшому впровадженні правил етичної та доброчесної поведінки.

Виклад основного матеріалу. Просвіропейський вектор розвитку нашої держави передбачає впровадження у вітчизняне національне законодавство міжнародно-правових стандартів протидії корупції, серед яких провідне місце займають положення Міжнародного кодексу поведінки державних посадових осіб, прийнятий резолюцією 51/59 Генеральної Асамблеї 12 грудня 1996 року [2; 3], Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31 жовтня 2003 року [4], Цивільної конвенції про боротьбу з корупцією Ради Європи (ETS 174), ратифікованої 04 листопада 1999 року [5], Модельного кодексу поведінки для державних службовців (додаток до Рекомендацій Комітету Міністрів Ради Європи від 11 травня 2000 року № R (2000) 10) [6] та низці інших міжнародних документів.

З метою реалізації взятих Україною міжнародних зобов'язань щодо запобігання та протидії корупції Верховною Радою України 14 жовтня 2014 року приймається розроблені, зокрема, за участю громадськості та сприяння міжнародних громадських організацій низка антикорупційних законів (так звана антикорупційна реформа), серед яких необхідно відмітити «Про запобігання корупції» [7], розділ VI якого встановлює правила етичної поведінки, які містять: вимоги до поведінки осіб, зазначених у пункті 1, підпункті «а» пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, (стаття 37); необхідність додержання

вимог закону та етичних норм поведінки (стаття 38); пріоритет інтересів (стаття 39); політичну нейтральність (стаття 40); неупередженість (стаття 41); компетентність і ефективність (стаття 42); нерозголошення інформації (стаття 43); утримання від виконання незаконних рішень чи доручень (стаття 44).

Абзац першої частини 2 статті 37 Закону України «Про запобігання корупції» [7] покладається обов'язок на центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері державної служби, затвердити загальні правила етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, що у подальшому знайшло своє відтворення у затвердженні наказом Національним агентством України з питань державної служби від 05 серпня 2016 року № 158 відповідних правилах етичної поведінки [8].

Слід зауважити, що загальноприйняті в суспільстві етичні норми мають бути застосовані не тільки до спеціфіки державної служби як виду публічної служби, яка полягає у виконанні завдань і функцій держави, але й до окремих її видів. Тому в залежності від виду державної служби етичні норми встановлені на рівні спеціальних відомчих нормативно-правових актів [9, с. 122]. Саме тому абзац другий частини 2 статті 37 вказаного Закону передбачається, що державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування у випадку необхідності розробляють та забезпечують виконання галузевих кодексів чи стандартів етичної поведінки їх працівників, а також інших осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняних до них осіб, які здійснюють діяльність у сфері їх управління. На виконання вимог абзацу другого частини другої статті 37 Закону України «Про запобігання корупції» були ухвалені ціннісно-нормативні документи – правила етичної поведінки [10; 11], кодекси етичної поведінки [12; 13], кодекси доброчесної поведінки [14], кодекси професійної етики та поведінки [15], правила етичної та доброчесної поведінки [16], які, насамперед, становлять важливий напрям правової політики держави у сфері публічної служби.

Як правило, більшість прийнятих нормативно-правових актів містять етичні норми – публічно проголошені правила і стандарти поведінки, яких очікує від службовця колектив, громадянин, суспільство. Ними регулюють моральне середовище при виконанні професійних обов'язків, надаючи або обмежуючи можливість ініціативи та забезпечують відкритість і прозорість діяльності публічного службовця [17, с. 10]. Вказане пов'язане з поняттям «етика», що походить від слова «ethos» та перекладається як побут, звичай, характер. Етика за своєю природою є філософським знанням про мораль та моральність, їх сутність та місце в житті людини. Крім того, етику розглядають як певні моральні засади і цінності, що діють у межах конкретної професії чи виду діяльності, особливим професійним видом якої є етика поведінки публічних службовців [18, с. 84].

В загальному розумінні етика поведінки публічного службовця – це система етичних норм та принципів, встановлений порядок дій, правил та взаємовідносин у державно-службових відносинах, що базуються на ціннісних засадах державної служби та усвідомленні публічним службовцем свого професійного призначення. Умовно етику поведінки публічних службовців можна поділити на дві складові: а) теоретичну – комплекс набутих протягом життя етичних знань та моральних цінностей; б) практичну – установки до належної поведінки та застосування набутих знань у професійній діяльності [19].

Етику поведінки публічних службовців доцільно розглядати не лише як сукупність правил поведінки службовців між собою, а передусім їх обов'язок проявляти високу культуру спілкування з іншими учасниками правотворення

син, які не є у державно-службових взаємовідносинах із службовцем – з іншими громадянами [20, с. 195].

Прикладом реалізації етичних норм яскраво засвідчує Правила етичної поведінки поліцейських, які передбачають поводитися стримано, доброзичливо, відкрито, уважно і ввічливо, викликаючи в населення повагу до поліції і готовність співпрацювати; контролювати свою поведінку, почуття та емоції, не дозволяючи особистим симпатіям або антипатіям, неприязні, недоброму настрою або дружнім почуттям впливати на прийняття рішень та службову поведінку; мати охайний зовнішній вигляд, бути у встановленій формі одягу [10].

Встановлені норми у Правилах етичної поведінки працівників Державної служби України з надзвичайних ситуацій зобов'язують їх працівників не допускати: принизливих коментарів щодо зовнішнього вигляду, одягу, віку, статі, сімейного стану чи віросповідання інших осіб; поширення чуток, обговорення особистого або сімейного життя колег, членів їх сімей та інших близьких осіб; впливу приватних, сімейних, суспільних або інших стосунків чи інтересів на їх поведінку та ухвалення рішень під час виконання своїх посадових обов'язків; прояву будь-якої з форм дискримінації за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, а також за мовними або іншими ознаками; дій сексуального характеру, виражених словесно (погрози, залякування, непристойні зауваження) або фізично (доторкання, поплескування), що принижують чи ображають осіб, які перебувають у відносинах трудового, службового, матеріального чи іншого підпорядкування [11].

Разом з тим вбачаємо, що традиційний підхід до просування етики на публічній службі як правило заснований на впровадженні етичних правил і дисципліни і більшість зобов'язань не стосується дотримання положень антикорупційного законодавства. Тобто, з огляду на стрімкий характер змін, які відбуваються у зв'язку із наданням публічних послуг, коли публічним службовцям було делеговано значна компетенція щодо прийняття рішень, з'явилася необхідність у більш гнучких процесах перебудови обов'язків та відповідальності таких осіб. З одного боку необхідно делегувати свободи дій публічним службовцям з метою покращення досягнення результатів їх діяльності з надання публічних послуг, а з іншого – не допускати зловживань такими особами своїми повноваженнями та наданою владою. Таким чином, особливості правового регулювання правил поведінки публічних службовців пов'язані з тим, що вони повинні відповідати не лише принципам етики та моралі, а й принципам доброчесності.

Доброчесність у Великому тлумачному словнику сучасної української мови вказана властивість пояснюється як той, хто живе чесно, дотримується всіх правил моралі [21, 22]. Сучасний словник з етики трактує поняття доброчесності як позитивну моральну якість, зумовлену свідомістю і волею людини, яка є узагальненою стійкою характеристикою людини, її способу життя, вчинків; якість, що характеризує готовність і здатність особистості свідомо і неухильно орієнтуватись у своїй діяльності та поведінці на принципи добра і справедливості. Наявність в особистості чеснот свідчить не лише про її соціальну сутність (вона діє згідно із загальноприйнятими нормами), а й про те, що вона є суверенною одиницею буття, оскільки має свободу волі, можливість власного вибору, самостійного рішення і дії [23].

У НАЗК під терміном «доброчесність» розуміють необхідну морально-етичну складову діяльності державного службовця, яка визначає межу і спосіб його поведінки, що базується на принципах доброго відношення до громадян та чесності у способі власного життя, виконанні своїх обов'язків та розпорядженні державними ресурсами [24].

О. М. Стрільців та Л. В. Гаврилук надаючи визначення доброчесності, вказують її як фундаментальне поняття моралі, яке характеризує готовність і здатність особистості свідомо і твердо слідувати добру, а не у зв'язку з наявністю в неї відповідного обов'язку перед соціумом. Доброчесність є однією з двох основних форм об'єктивації моралі нарівні з принципами, нормами, при цьому доброчесність, на відміну від принципів і норм, є внутрішньою формою моралі, тобто мораль, що стала мотивацією поведінки, яка відповідає принципам і нормам [25, с. 6].

З наведеного вбачається, що під терміном доброчесність необхідно розуміти здатність суб'єкта доброчесної поведінки бути чесним й дотримуватися стійких моральних принципів, яка визначає характер, межі та спосіб його поведінки в службовий та позаслужбовий час.

Не зважаючи, що категорія доброчесності пов'язана з дотриманням антикорупційного законодавства публічними службовцями, вона практично залишилася поза увагою у нормах законів України «Про державну службу», «Про запобігання корупції», «Про засади державної антикорупційної політики в Україні на 2021–2025 роки», «Про прокуратуру», «Про Національне антикорупційне бюро України», «Про Державне бюро розслідувань», «Про Бюро економічної безпеки України» тощо. Вказаний термін вживається лише в якості одного із принципів проходження державної служби, як спрямованість дій державного службовця на захист публічних інтересів та відмова державного службовця від превалювання приватного інтересу під час здійснення наданих йому повноважень (п. 5 частини 1 статті 4 Закону України «Про державну службу»).

У антикорупційному законодавстві України поряд із правилами етичної поведінки необхідно закріпити принципи доброчесності, як необхідна категорія, якої повинні дотримуватися особи, уповноважених на виконання функцій держави, органів місцевого самоврядування, і якими вони повинні керуватися у своїй службовій діяльності. До таких принципів можна віднести: «нульову» толерантність до корупції; пріоритет прав людини та основних свобод; неупереджене виконання повноважень; чесність; запобігання конфлікту інтересів; компетентність, утримання від виконання незаконних рішень чи доручень; дотримання обмеження щодо використання службового становища; патріотизм; належне використання матеріальних ресурсів; відкритість, прозорість; конфіденційність; неупередженість; утримання від одержання неправомірної вигоди та подарунків; дотримання обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності; дотримання обмеження щодо спільної роботи близьких осіб тощо.

Виходячи з наведеного пропонується назву розділу VI «Правила етичної поведінки» Закону України «Про запобігання корупції» [7] замінити на «Правила етичної та доброчесної поведінки», і у статті 37 та 38 Закону України «Про запобігання корупції» внести аналогічні зміни у тексті щодо запровадження поряд з правилами етичної – правила доброчесної поведінки.

Як успішний приклад запровадження правил етичної та доброчесної поведінки можна навести затверджені наказом Міністерства внутрішніх справ України від 09 квітня 2024 року № 230 [16] Правила етичної та доброчесної поведінки працівників Міністерства внутрішніх справ України, у яких не лише визначено принципи доброчесності, а й права та повноваження відповідальних осіб (керівників) у частині здійснення контролю за дотриманням виконання підлеглими працівниками вказаних правил.

Закріплення на нормативному рівні правил етичної та доброчесної поведінки публічних службовців є зміцнюючим засобом не лише щодо розвитку системи демократичних відносин у державній службі, а й орієнтиром, який допомагає публічним службовцям визначати цілі й способи, якими вони повинні користуватися, щоб виконати

службовий обов'язок і не порушувати антикорупційне законодавство.

Такі правила виконують пізнавальну, регулятивну та ціннісно-орієнтаційну функції, формалізують та уніфікують вимоги до поведінки публічних службовців шляхом: закріплення стандартів поведінки посадових осіб органів державної влади; визначення морально-етичного клімату, який повинен формуватися у тій чи іншій сфері виконання службових або представницьких повноважень; інформування суспільства про стандарти взаємодії представників громадськості із публічними службовцями [19, с. 62].

Враховуючи практичну цінність правил етичної та доброчесної поведінки, які виступають інструментом формування моральної свідомості у поведінці, відносинах і вчинках публічного службовця, надають можливість йому оцінювати прийняті рішення з точки зору реалізації морально-професійного обов'язку, та напряду впливають на формування антикорупційної культури таких осіб, вбачається за необхідне нормативне закріплення ролі уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції у розробці та впровадженні таких правил.

У розроблених правилах етичної та доброчесної поведінки повинні міститися положення, які зобов'язують публічних службовців не лише утримуватися від вчинення певних протиправних дій, а й активно повідомляти встановлені цими правилами осіб (органи) про виявленні протиправні діяння.

Як зазначалося, у пункті 6 статті 131 Закону України «Про запобігання корупції» [7] визначено основні завдання уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції, що у подальшому знайшло своє закріплення у Типовому положенні про уповноважений підрозділ (уповноважену особу) з питань запобігання та виявлення корупції, затвердженому наказом НАЗК від 27 травня 2021 року № 277/21 [26]. Разом з тим аналіз вказаних нормативно-правових актів засвідчує, що серед основних завдань, функцій та напрямів діяльності уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції відсутні положення щодо реалізації норм, які визначені у розділі VI «Правила етичної поведінки» Закону України «Про запобігання корупції».

У зв'язку з викладеним пропонується у розділ II. Основні завдання та функції уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи) Типового положення про уповноважений підрозділ (уповноважену особу) з питань запобігання та виявлення корупції додати наступні завдання таких уповноважених підрозділів (уповноваженої особи):

«10) забезпечує доведення під підпис правила етичної та доброчесної поведінки особам при прийнятті на службу або роботу (призначенні на посаду), у разі відсутності таких правил – здійснює їх розробку та прийняття в установленому законодавством порядку.»

Реалізації вказаної норми буде спонукати до здійснення уповноваженими підрозділами (уповноваженою особою) з питань запобігання та виявлення корупції низки заходів, зокрема:

1) проведення аналізу правил етичної та доброчесної поведінки, які поширюються або повинні поширюватися на осіб в залежності від категорії займаної посади, і за відсутності таких правил або їх поширення не на всі категорії працюючих осіб (які проходять службу) – ініціювати та взяти активну участь у розробленні власних відповідних правил.

Відповідно до абзацу першого частини 2 статті 37 Закону України «Про запобігання корупції» другим наказом Національним агентством України з питань державної служби від 05 серпня 2016 року № 158 були затверджені Загальні правила етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування [8]. Слід зауважити,

що їх дія поширюється лише на дві категорії осіб: державні службовці та посадові особи місцевого самоврядування. Як наслідок, щодо інших категорій осіб, які підпадають під дію Закону України «Про запобігання корупції», державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування зобов'язані розробляти та забезпечувати виконання галузевих кодексів чи стандартів етичної та доброчесної поведінки. Провідну та вирішальну роль у процесі ініціювання розробки відповідних правил етичної та доброчесної поведінки, подальшої їх розробки повинні відігравати уповноважені підрозділи (уповноважені особи) з питань запобігання та виявлення корупції;

2) впровадження та забезпечення подальше виконання правил етичної та доброчесної поведінки.

Вказаний захід передбачатиме, перш за все ознайомлення уповноваженим підрозділом (уповноваженими особами) з питань запобігання та виявлення корупції всіх працюючих в їх установі, організації, підприємстві з правилами етичної та доброчесної поведінки, що може здійснюватися наступними шляхами: а) розміщені на веб-сайті (офіційній сторінці) установи, організації, підприємства правил етичної та доброчесної поведінки та бути у вільному доступі; б) зобов'язати всіх осіб надати письмові повідомлення про підтвердження факту ознайомлення з правилами етичної та доброчесної поведінки та долучити їх до особових справ; в) доводити новопризначеним особам під підпис правила етичної та доброчесної поведінки, та долучити відповідні повідомлення до їх особових справ; г) не менше раз на рік проводити роз'яснювальну роботу серед працівників установи, організації, підприємства щодо необхідності дотримання ними правил етичної та доброчесної поведінки.

Аналогічні зміни повинні бути внесені у положення про уповноважений підрозділ (уповноважену особу) з питань запобігання та виявлення корупції та відповідні функціональні обов'язки, зокрема у завдання їх діяльності:

– забезпечує впровадження правил етичної та доброчесної поведінки, здійснює ознайомлення працівників з такими правилами;

та функціях:

– при прийнятті особи на службу або роботу (призначенні на посаду) ознайомлювати її під підпис з правилами етичної та доброчесної поведінки;

– на постійній основі проводити роз'яснювальну роботу серед працівників в частині ознайомлення ними з правилами етичної та доброчесної поведінки.

З метою нормативно-правового забезпечення реалізації вказаних вище положень пропонується внести зміни у статтю 38 Закону України «Про запобігання корупції», де закріпити необхідність додержання вимог правил етичної та доброчесної поведінки, та викласти її у наступній редакції:

«Стаття 38. Додержання вимог закону, правил етичної та доброчесної поведінки

1. Особи, зазначені у пункті 1, підпункті «а» пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, під час виконання своїх службових повноважень зобов'язані неухильно додержуватися вимог закону та загальнообов'язаних правил етичної поведінки та доброчесності, бути ввічливими у стосунках з громадянами, керівниками, колегами і підлеглими.

При прийнятті на службу або роботу (призначенні на посаду) особа ознайомлюється з правилами етичної та доброчесної поведінки та підписує відповідне повідомлення, яке долучається до її особової справи.

Дотримання правил етичної та доброчесної поведінки враховується при проведенні оцінювання службової діяльності, атестації, зарахуванні до кадрового резерву, призначенні на нову посаду, наданні характеристики чи рекомендації.»

Підводячи висновки зазначимо, що міжнародно-правові стандарти протидії корупції обумовлюють необхідність впровадження загальноприйнятих норм, спрямованих на покращення морально-етичного клімату у державній службі та встановлення відповідних етичних правил для публічних службовців, щ у подальшому знайшло своє відображення у нормах Закону України «Про запобігання корупції» та низки інших законодавчих й нормативно-правових актах. Разом з тим у більшості прийнятих правил етичної поведінки містять лише етичні норми – публічно проголошені правила і стандарти поведінки, яких очікує від службовця колектив, громадянин, суспільство, і як правило стосуються дотримання дисципліни, зовнішнього вигляду, спілкування з колегами тощо. Пропонуються зміни до статей 37 та 38 Закону України «Про запобігання корупції» в частині запровадження такої категорії як «добročесність», що повинно усунути наявні недоліки. Вказана категорія повинна вживатися в якості

одного із принципів проходження державної служби, як спрямованість дій державного службовця на захист публічних інтересів та відмова державного службовця від превалювання приватного інтересу під час здійснення наданих йому повноважень.

Запропоновано напрями діяльності уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції у здійсненні заходів, спрямованих на запровадження правил етичної та добročесної поведінки зокрема: 1) проведення аналізу правил етичної та добročесної поведінки, які поширюються або повинні поширюватися на осіб в залежності від категорії займаної посади, і за відсутності таких правил або їх поширення не на всі категорії працюючих осіб (які проходять службу) – ініціювати та взяти активну участь у розробленні власних відповідних правил; 2) впровадження та забезпечення подальше виконання правил етичної та добročесної поведінки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Даниленко Ю. С. Правила етичної поведінки державних службовців: поняття і сутність. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2019. № 2. С. 54–62. URL: http://jes.nuoua.od.ua/archive/2_2019/7.pdf.
2. Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб, прийнятий резолюцією 51/59 Генеральної Асамблеї 12 грудня 1996 року. Організація Об'єднаних Націй [сайт]. URL: <https://documents.un.org/doc/resolution/gen/n97/762/75/img/n9776275.pdf>
3. Резолюція 51/59 Генеральної Асамблеї 12 грудня 1996 року «Боротьба з корупцією». Організація Об'єднаних Націй [сайт]. URL: <https://documents.un.org/doc/resolution/gen/n97/762/75/img/n9776275.pdf>
4. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції : Міжнародний документ від 31 жовтня 2003 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text
5. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією Ради Європи (ETS 174), ратифікована 04 листопада 1999 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102#Text
6. Модельний кодекс поведінки державних службовців: Рекомендація Комітету Міністрів № R (2000) 10 від 11 травня 2000 р. URL: http://www.dridu.dp.ua/cpk/Lib/7_Zapobigannya%20ta%20protidyia%20proyavam%20korup/Legislation/Legislature/Rekomend_poved_DS.pdf.
7. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.
8. Загальні правила етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування: затв. наказом Національного агентства України з питань державної служби від 05 серпня 2016 р. № 158. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1203-16#n13>.
9. Серих О. В. Актуальні проблеми вдосконалення законодавства, що регулює етичну поведінку державних службовців. *Юридичний бюлетень*. Випуск 19. 2021. С. 119–126. URL: <http://lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2021/19/18.pdf>. DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2021.19.16>.
10. Правила етичної поведінки поліцейських: затв. наказом Міністерства внутрішніх справ України від 09 листопада 2016 р. № 1179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16#Text>.
11. Правила етичної поведінки працівників Державної служби України з надзвичайних ситуацій, територіальних органів, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери її управління : затв. наказом Міністерства внутрішніх справ України від 16 листопада 2018 р. № 932. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1376-18#n14>.
12. Кодекс етичної поведінки працівників Національного агентства з питань запобігання корупції : затв. рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 17 травня 2019 р. № 1382. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0625-19#Text>.
13. Кодекс етичної поведінки працівників Міністерства інфраструктури України: затв. наказом Міністерства інфраструктури України від 11 жовтня 2022 р. № 770. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1340-22#Text>.
14. Кодекс добročесної поведінки державних службовців центрального апарату Укравтодору та посадових осіб юридичних осіб публічного права, які належать до сфери його управління: затв. наказом Голови Державного агентства автомобільних доріг України від 03 липня 2015 р. № 150. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0150850-15#Text>.
15. Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів: затв. Всеукраїнською конференцією прокурорів від 27 квітня 2017 р. Генеральна прокуратура України [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001900-17#Text>.
16. Правила етичної та добročесної поведінки працівників Міністерства внутрішніх справ України: затв. наказом Міністерства внутрішніх справ України від 09 квітня 2024 р. № 230. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0596-24>.
17. Панфілова Т.О. Етика державного управління : методичні рекомендації. Львів : ЛПІДУ НАДУ, 2011. 44 с
18. Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України / за заг. ред. Тимошука В. П., Школика А. М. Київ : Конус Ю, 2007. 735 с.
19. Даниленко Ю. С. Правила етичної поведінки державних службовців: поняття і сутність. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2019. Випуск № 2. С. 54–63. URL: http://jes.nuoua.od.ua/archive/2_2019/7.pdf.
20. Янюк Н. В. Актуальні проблеми у регулюванні питань професійної етики публічних службовців. *Вісник Львівського університету*. Львів, 2014. Вип. 59. С. 194–199.
21. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250000 ; уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. VIII. С. 308. URL: <https://archive.org/details/velykislovyk>.
22. Добročесність: поняття, складові та історія. URL: <https://prosvita.nazk.gov.ua/blog/dobrocheshnist-ponyattya-skladovi-ta-istoriya>.
23. Тофтл М. Г. Сучасний словник з етики : словник. Житомир: Вид-во Житомирського держ. ун-у ім. І. Франка, 2014. С. 387–389. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/11783/1/%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BAa-1.pdf>.
24. Добročесність та запобігання корупції. Національне агентство України з питань державної служби : [сайт]. URL: <https://nads.gov.ua/dobrocheshnist-ta-zapobigannya-korupciyi>.
25. Стрільців О. М., Костюк В. Л., Гаврилюк Л. В. та ін. Перевірка публічних службовців на добročесність : аналіт. огляд. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2023. 88 с.
26. Типове положення про уповноважений підрозділ (уповноважену особу) з питань запобігання та виявлення корупції: затв. наказом Національного агентства з питань запобігання корупції від 27 травня 2021 р. № 277/21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0914-21#Text>.